

Zaštita osobnih podataka s posebnim osvrtom na društvene mreže

Bulat, Danko

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:306897>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 133/NOV/2019

**Zaštita osobnih podataka s posebnim osvrtom na društvene
mreže**

Danko Bulat, 1126/336

Koprivnica, kolovoz, 2019. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za novinarstvo		
PRISTUPNIK	Danko Bulat	MATIČNI BROJ	1126/336
DATUM	19.09.2018.	KOLEGIJ	Medijsko pravo
NASLOV RADA	Zaštita osobnih podataka s posebnim osvrtom na društvene mreže		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Personal data protection with special reference to social networks		
MENTOR	dr. sc. Goran Vojković	ZVANJE	docent
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc. dr. sc. Željka Bagarić		
	2. izv. prof. dr. sc. Petar Kurečić		
	3. doc. dr. sc. Goran Vojković		
	4. doc. dr. sc. Gordana Tkalec		
	5. _____		

Zadatak završnog rada

BROJ	133_NOV_2018
OPIS	

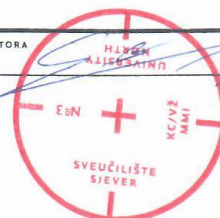
Tema ovog rada je zaštita osobnih podataka s posebnim osvrtom na društvene mreže. Kao punopravna članica EU, Republika Hrvatska mora zadovoljavati određene standarde zaštite osobnih podataka. Razvojem društvenih mreža život nam je znatno olakšan, ali naši osobni podaci su postali znatno ugroženiji. Novinar kao osoba koja prenosi informacije građanima mora vrlo vješto vladati propisima koji reguliraju upotrebu osobnih podataka u medijima, pogotovo kada su u pitanju određene posebno zaštićene kategorije osobnih podataka te zaštita djece i maloljetnika od javnosti. Kako se brojni osobni podaci mogu danas prikupiti s društvenih mreža, pitanje zaštite osobnih podataka, a posebno njihovo korištenje u novinskom izvještavanju postaje pravno sve zanimljivije.

ZADATAK URUČEN

31.09.2019.

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Sveučilište Sjever

Odjel Novinarstva

Završni rad br. 133/NOV/2019

Zaštita osobnih podataka sa posebnim osvrtom na društvene mreže

Student: Danko Bulat, 1126/336

Mentor: izv.prof.dr.sc Goran Vojković

Koprivnica, kolovoz 2019. godine

Sažetak

Pravo na zaštitu osobnih podataka postalo je sve važnije u suvremeno doba. Pomoću osobnog podatka razlikujemo se od drugog čovjeka, te se pomoću njega možemo jednostavnije i brže predstaviti i sporazumjeti u novom digitalnom svijetu prepunom drugih pojedinaca, ali u odnosno sa analognim svijetom gdje je mogućnost krađe podataka bila manja, ali moguća, ipak su u digitalnom svijetu puno veće šanse zajedno sa tehnologijom. Digitalni svijet je svugdje oko nas, od toplog doma pa sve do posla. U današnje vrijeme bez digitalnog poslovnog sustava bi izdavali možda i duplo više vremena. Sa razvojem tehnologije došlo je do pitanja zaštite osobnih podataka, a tako i stari zakoni su zamijenjeni novima. Novom Uredbom o zaštiti osobnih podataka imamo potpunu sigurnost u vlastite osobne podatke, ali uz uvjet da se svjesno i odgovorno koristimo medijima. Mediji nam omogućuju da dođemo do informacija kojima bih si mogli pomoći u našem novinarskom poslu, ali tu dolazi do mnogih zakonskih prepreki, to je sasvim normalno, ali najvažnije je od novinara da se upita: što smijemo objaviti?, o kome smijemo objaviti?, te konačno pitanje etičnosti?.

Ključne riječi: osobni podatak, zaštita osobnih podataka, krađa osobnih podataka, Agencija za zaštitu osobnih podataka, društvene mreže, digitalni svijet.

Abstract

The right to the protection of personal data (PD) has become extremely important in modern times. Using our PD we differ from any other person/user, what also gives us ability to present ourselves and to be understood while communicating in that new digital world, full of numerous users. However, compared to analogue world where personal data theft was possible but very rare, in digital era the chances for it, together with the improvement of technology, are much bigger. Digital world surrounds us, in our home as well as at our place of work. Nowadays, without digital business systems, we would need maybe twice as much time to do it. Development of technology has raised questions of personal data protection and also led to necessary changes in legal regulation and new laws were enacted on that matter. New Regulation on Personal Data Protection provides complete security of our own personal data, on condition that our use of media is mindful and responsible. Media enable us to get all kind of information, yet there are many legal obstacles at that point, what is only normal, but the most important thing is for a journalist to ask themselves: what are we allowed to publish, who about?, and finally there is always the most important question of journalistic ethics.

Key words: personal data, personal data protection, Personal Data Protection Agency, personal data theft, social networks, digital world

Popis korištenih kratica

AMEX- American Express

NN-Narodne novine

NN-MU- Narodne novine-Međunarodni ugovor

GDPR- Opća uredba o zaštiti podataka

IBM- International Business Machines Corporation

OIB- Osobni identifikacijski broj

JMBG- Jedinствeni matični broj građana

Sadržaj

1.Uvod.....	1
2. Osobni podatak.....	4
3.Zaštita osobnih podataka.....	6
3.1 Općenito o zaštiti i pravi akti Republike Hrvatske.....	6
3.2 Agencija za zaštitu osobnih podataka.....	8
3.3 Obrada osobnih podataka.....	9
3.4 Prikupljanje osobnih podataka i privole.....	10
4.Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta I Vijeća.....	11
5.Konvencija 108 za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka.....	12
6.Opća uredba o zaštiti podataka.....	14
7.Posebne kategorije osobnih podataka.....	17
8.Zaštita osobnih podataka na društvenim mrežama.....	21
8.1. Zakonodavni okvir.....	21
8.2. Online žrtve i krađa identiteta.....	22
8.3. Slučajevi povrede osobnih podataka na društvenim mrežama.....	22
9.Korištenje osobnih podataka s društvenih mreža u medijima.....	24
10. Zaključak.....	28
11. Popis literature.....	30
12. Popis slika	32

1.Uvod

Ovim završnim radom objasniti ću koje su sve temeljne ljudske vrijednosti dospjele u doticaj s digitalnom tehnologijom. Kao na primjer osobni podatak, najkraće rečeno, mogli bi reći da je osobni podatak svaka informacija koja se odnosi na identificiranu fizičku osobu ili fizičku osobu koja se može identificirati, a zaštita osobnih ljudskih prava zajamčena su svakom čovjeku i ona su neotuđiva, tj. ljudskim pravima smatramo zajamčena prava pojedinca na zaštitu od sustava.

Prije Opće deklaracije Ujedinjenih naroda nije bilo važnijih deklaracija koje čovjeka čine onime što ga čini danas. Sloboda kretanja i sloboda govora ili izbora nije bila odličje svakog čovjeka. U povijesti možemo naći mnogo zapisa o pravima čovjeka, a neki od njih su Hamurabijev zakonik i Magna Charta Libertatum. Prvi poznati dokument koji je u svojem pravnom smislu izjednačavao svakog čovjeka je Američka deklaracija o nezavisnosti iz 1776. godine. Život, sloboda i težnja k sreći su neotuđive, ali i pravo naroda da smijeni vladu te postavi svoju novu vladu u skladu s vlastitim načelima. Nakon Američke deklaracije u Europi je buknuła Francuska revolucija čiji je osnovni dokument Deklaracija o pravima čovjeka i građanina donesena 28.kolovoza 1789 godine. To su sve državni zakoni koji su doneseni pojedinačno od svake države, ali Opća deklaracija Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima je globalna deklaracija, na čijem temelju države potpisnice pišu vlastite zakone. Važno je napomenuti kako su zakoni iz prošlosti se temeljili na duhovnom, a ne svjetovnom poimanju zakona.

Sa razvojem tehnologije, a time i računala, informacije su došle na drugi, viši stupanj važnosti kada je u pitanju njihova sigurnost, obrada i skladištenje. Crnković (2006) navodi kako postoje faze u razvoju osobnih računala. Kao prvu fazu u razvoju računala navodi 1940-u godinu. Računala iz tog doba su koristila vakuumske cijevi s elementarnim programskim mogućnostima, no u to doba računala su se istraživala prvenstveno u vojne svrhe, poput Njemačke Enigme. Druga faza dolazi u 50-ih godina u kojoj su računala opremljena novim izumom, a to je tranzistor. Ovdje dolazi do prvih poslovnih računala sa strane IBM-a 1953. Tadašnji IBM 702 je prilagođen upotrebi u računalstvu, a iste godine Arthur Andersen kompjuterizirao obračun plaći u General Electric. Treća faza dolazi u 1960-ih. Računala tog doba bila su opremljena tranzistorskim integriranim krugovima i viši nivo programskih jezika. Otkrićem čipova dolazi do novih vrsta sustava koji su predstavljeni 1970-ih. U ovoj fazi dolazi do prvih osobnih računala i programskih jezika na visokim razinama. Najveći napredak u razvoju računalstva dogodio se

1980-ih, gdje računala imaju za tadašnje vrijeme velike primarne i sekundarne memorije, mogućnost upotrebe e-pošte i interneta.

U Općoj deklaraciji Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima potpisane 10. prosinca 1948. godine navodi se: „*Nikoga se ne smije uznemiravati samovoljnim miješanjem u njegov privatni život, njegovu obitelj, njegov stan, njegovo privatno dopisivanje niti napadom na njegovu čast i ugled*“.

U radu ću detaljno objasniti korake koji su zaduženi za zaštitu osobnih podataka, sve do krajnje točke, primjera osobnih podataka objavljenih na internetu koji pojedincu mogu naškoditi.

Prvo poglavlje rada bavi se temeljnim pojmom osobnog podatka, a osobni podatak bi mogli definirati kao informacije koje se odnose na identificiranu fizičke osobe, a tu možemo uključiti biometrijske podatke i genetske podatke.

Drugo poglavlje bavi se zaštitom osobnih podataka u Republici Hrvatskoj. Iako je kasno začeta, zaštita se pravno dobro provodi. U poglavlju ukratko obrađujem temeljne pojmove koji su opisani u prvom Zakonu o zaštiti osobnih podataka (NN 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12) dalje ZZOP kao npr. obrada osobnog podatka, zbirka osobnih podataka, voditelj zbirke tko je korisnik i što je privola.

Kao potrebu za javnim tijelom koje će nadzirati zakonsku provedbu nad osobnim podacima, Republika Hrvatska je osnovala Agenciju za zaštitu osobnih podataka, koja provodi mjere temeljene na zakonu.

Obradu osobnih podataka vrši voditelj obrade ili izvršitelj obrade, koji se čuvaju u obliku koji dopušta identifikaciju ispitanika. Zatim postoje i uvjeti pod kojima se osobni podaci smiju prikupljati i obrađivati, no to će biti detaljnije obrađeno u tom poglavlju.

Prilikom prikupljanja osobnih podataka, voditelj zbirke mora obavijestiti ispitanika o svrsi njihove daljnje obrade te priložiti ispitaniku privolu koja mora biti nedvosmislena i jasna. Ako obrada ima višestruke svrhe onda ispitanik mora dobiti isti broj privola.

U četvrtom poglavlju ukratko obrađujem Direktivu 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća koja određuje obradu osobnih podataka i slobodu protokola podataka. Direktivom su jasno opisana mjerila zakonitosti koja se odnose na ispitanika koja se vežu i prema kojoj se temelje zakoni država članica Europske unije.

Peto poglavlje se bavi Općom uredbom o zaštiti podataka 2016/679, (dalje: GDPR) koja zamjenjuje prvi Zakon o zaštiti osobnih podataka (NN 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12). Nova uredba nam daje dopunu definicije osobnog podatka, a ona glasi “osoba može identificirati izravno ili neizravno, osobito uz pomoć identifikatora kao što su ime, identifikacijski broj, podaci o lokaciji, mrežni identifikator ili uz pomoć jednog ili više čimbenika svojstvenih za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet tog pojedinca;” (GDPR, čl. 4. st. 1.).

Posebnim kategorijama osobnih podataka bavi se šesto poglavlje. Posebne kategorije osobnih podataka su rasnog i etničkog podrijetla, vlastitih političkih stajališta, vjerskog uvjerenja ili članstvo u pojedinim sindikalnim udruženjima. Ova kategorija podataka se obrađuje po posebnim pravilima i u slučaju javnog interesa ili nacionalne sigurnosti takva pravila ne vrijede.

Sedmo poglavlje je vezano za zaštitu osobnih podataka na društvenim mrežama. Ono je prvenstveno vezano uz samu našu opreznost.

Zakonodavni okvir sigurnosti na društvenim mrežama temelji se na Konvenciji o kibernetičkom kriminalu koja je usvojena konferenciji Vijeća Europe u Budimpešti, a koju je Republika Hrvatska potpisala 23. studenoga 2001. te zakonom iz 2003. godine Zakonom o zaštiti osobnih podataka ili danas GDPR i Uredbom o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka (NN 139/04).

Za slučaj povrede osobnih podataka na društvenim mrežama uzeo sam nedavni skandal sa Facebookom i Cambridge Analytic-om.

Na kraju zadnjeg poglavlja nalazi se primjer javno objavljenog dokumenta kojim se potvrđuje uspješno položeni vozački ispit. Takve primjere sve češće pronalazimo na internetskim portalima. Navedeno predstavlja veliki problem današnjice, a razlog je taj što na svakom kutku bilo kakvih društvenih mreža postoje određeni pojedinci koji vrebaju nad tuđim osobnim podacima kako bi uspješno učinili štetu pojedincu.

2. Osobni podatak

Kada bi htjeli definirati pojam osobni podatak, moguće ga je definirati na mnoštvo načina. Vollmer (2019) osobni podatak definira kao sve podatke koji se odnose na pojedinca čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi ("ispitanik"); pojedinac čiji se identitet može utvrditi jest osoba koja se može identificirati izravno ili neizravno, osobito uz pomoć identifikatora kao što su ime, identifikacijski broj, podaci o lokaciji, mrežni identifikator ili uz pomoć jednog ili više čimbenika svojstvenih za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet tog pojedinca. Fizička osoba koja se može identificirati je ona koja se može izravno ili neizravno identificirati, posebice pozivanjem na identifikatore kao što su: ime, prezime, OIB, mjesto stanovanja, specifične fizičke, fiziološke, genetske, mentalne, ekonomske, kulturne osobine pojedinca.

Osobni podatak ne mora nužno sadržavati prezime i ime osobe, već se osoba može identificirati pomoću već prikupljenih podataka, kao na primjer OIB ili prije JMBG, broja kreditne kartice itd.

Neki od primjera osobnih podataka su:

- ∄ Ime i prezime
- ∄ Adresa fizičke osobe
- ∄ E-mail adresa
- ∄ Podaci o zdravlju
- ∄ Identifikacijska oznaka građana
- ∄ Podaci o plaći
- ∄ Bankovni računi
- ∄ Porezne prijave
- ∄ Podaci o posudbi
- ∄ Biometrički podaci
- ∄ Broj putovnice

Do Prvog svjetskog rata, većina ljudi nije imala ili trebala osobni dokument. Fotografiska identifikacija pojavila se 1876. (Hall et al., 1993), ali nije se postupno koristila sve do početka 20. stoljeća kada su fotografije postale dio putovnica i drugih dokumenata, kao što su vozačke

dozvole. Na primjer, Australija i Velika Britanija uvele su zahtjev za fotografsku putovnicu 1915. godine nakon špijunskog skandala (Lee i Doulman, 2008).

Oblik i veličina osobnih iskaznica standardizirani su 1985. godine prema ISO/IEC 7810¹. Neki su moderni dokumenti o identitetu pametne kartice, uključujući ugrađeni integrirani krug, standardiziran 1988. godine prema ISO/IEC 7816². Nove tehnologije omogućuju identitet na karticama koje sadrže biometrijske podatke, kao što su fotografije, mjerenja lica, ruke ili otisaka prstiju.

¹ Norma o fizičkim karakteristikama identifikacijske kartice

² Međunarodni standard o elektronskim karticama s čipom

3. Zaštita osobnih podataka

Zaštita osobnih podataka u modernom svijetu je relativno dobro obrađena. Pomoću pravnih akta i zakona koje uređuje suverena država i međunarodnih zakona koja zemlja članica neke unije potpisuje, te će svoje buduće zakone bazirati na međunarodnom ugovoru. Kada gledamo u povijest, prva povelja o zaštiti ljudskih prava je spomenuta u Povelji UN-a o ljudskim pravima. U njoj je jasno definiran čovjekov privatni život, tj. sfera koja se događa unutar vlastitog doma, ali i početak prekretnice među kojima se uređuju i budući podaci zaposlenika u tvrtkama.

3.1. Općenito o Zaštiti i pravni akti Republike Hrvatske

Pitamo se zašto je toliko važna zaštita vlastitih osobnih podataka nas samih, ukućana ili bliskih prijatelja, današnje vrijeme je vrijeme munjevitih brzina protoka informacija koje znamo te ih koristimo u institucijama poput banke, pošte ili trgovine u kojoj na blagajni plaćamo na primjer AMEX karticom. Sva takva sredstva koja nam olakšavaju život, kako bi u jednom trenutku npr. podmirili račun u dućanu umjesto da čekamo ostatak te ga spremamo u novčanik, imaju i svoje mane. Kao na primjer AMEX kartice koja na sebi sadrži broj računa i četveroznamenasti sigurnosni kod pomoću kojeg možemo pristupiti online trgovini.

Zaštita osobnih podataka je temeljna vrijednost pojedinca na kojoj se bazira demokracija, ne samo demokracija nego i čitavo društveno funkcioniranje, naspram nekih totalitarnih režima, gdje su ljudi izloženi jakim provjerama i represivnim aparatima, koji se nalaze nasuprot svojeg vođe, čiji život se preko medija iznosi narodu na iskrivljen način.

Slika 1. Reklamna fotografija American Express kartice

Izvor: www.pbzcard.hr

Zaštita osobnih podataka u Republici Hrvatskoj začeta je relativno kasno, tek 2003. godine kada je uređeno Zakonom o zaštiti osobnih podataka (NN 103/03) i Uredbom o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka (NN 139/04), Uredba o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka (NN 105/04), Zakon o potvrđenju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i Dodatni protokol uz Konvenciju za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka u vezi nadzornih tijela i međunarodne razmjene podataka (NN-MU 4/05) važno je za napomenuti kako se odredbe ovoga zakona ne primjenjuju u slučaju ako se osobni podaci obrađuju u slučaju kućanstva ili samog pojedinca za osobne svrhe.

Ustavom Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, Čl.37), dalje: Ustav, svakome je zajamčena sigurnost i tajnost podataka. *Svakom se jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka. Bez privole ispitanika, osobni se podaci mogu prikupljati, obrađivati i koristiti samo uz uvjete određene zakonom. Zakonom se uređuje zaštita podataka te nadzor nad djelovanjem informatičkih sustava u državi. Zabranjena je uporaba osobnih podataka suprotna utvrđenoj svrsi njihovoga prikupljanja .*

Pojavom interneta osamdesetih, pa sve do prvih njegovih servisa, kao što je Google, donijele su nam nove oblike neprihvatljivog ponašanja i kriminaliteta. Kako državni zakoni nisu bili djelotvorni, došlo je do potrebe zajedničkog, odnosno globalnog sporazuma. Tako je

usvojena Konvencija o kibernetičkom kriminalu na konferenciji Vijeća Europe u Budimpešti, a koju je Republika Hrvatska potpisala 23. studenoga 2001.

3.2 Agencija za zaštitu osobnih podataka

Agencija za zaštitu osobnih podataka (dalje: AZOP) je pravna osoba s javnim ovlastima, koja samostalno i neovisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih Zakonom o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka (NN 42/18) kojim se osigurava provedba Uredbe (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. 04. 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka.

Najmanje jednom godišnje Agencija podnosi izvješće Hrvatskom saboru, ali na njegov zahtjev koje sadržava: analizu na području zaštite osobnih podataka, skup mjera koje su naložili koje se temelje na zakonu te prikaz postupaka i na kraju podatak o stupnju poštivanja prava građana u smislu prikupljanja osobnih podataka.

Agencija se bavi upravnim te stručnim poslovima, a neki od njih su

a) Upravni poslovi:

- Nadzire provođenje zaštite osobnih podataka
- Ukazuje na uočene zloupotrebe prikupljanja osobnih podataka
- Sastavlja listu država i međunarodnih organizacija koje imaju odgovarajuće uređenu zaštitu osobnih podataka
- Naređuje uklanjanje utvrđenih nepravilnosti i povreda odredbi zakona kojima se određuje obrada osobnih podataka
- Privremeno zabranjuje prikupljanje, obradu i korištenje osobnih podataka koji se prikupljaju obrađuju i koriste suprotno Općoj uredbi o zaštiti osobnih podataka
- Naređuje brisanje prikupljenih osobnih podataka koji su prikupljeni bez pravnih osnova
- Zabranjuje iznošenje osobnih podataka iz Republike Hrvatske ili davanje na korištenje osobnih podataka drugim korisnicima suprotno odredbama Zakona o zaštiti osobnih podataka

- Zabranjuje povjeravanje poslova prikupljanja i obrade osobnih podataka izvršiteljima obrade ako izvršitelj obrade ne ispunjava uvjete u pogledu zaštite osobnih podataka, ili je povjeravanje suprotno odredbama zakona
- Predlaže pokretanje postupka kaznene ili prekršajne odgovornosti pred nadležnim tijelima

b) Stručni poslovi:

- Prati uređenje zaštite osobnih podataka u drugim zemljama i surađuje s tijelima nadležnim za nadzor nad zaštitom osobnih podataka u drugim zemljama
- Nadzire iznošenje osobnih podataka iz Republike Hrvatske
- Izrađuje metodološke preporuke za unaprjeđenje zaštite osobnih podataka i dostavlja ih voditeljima zbirki osobnih podataka
- Daje uputstvo i naputke u svezi s uspostavom novih zbirki osobnih podataka u smislu Zakona o zaštiti osobnih podataka
- Prati primjenu organizacijskih i tehničkih mjera za zaštitu osobnih podataka, te predlaže poboljšanje tih mjera
- Daje prijedloge i preporuke za unaprjeđenje zaštite osobnih podataka
- Suraduje s nadležnim tijelima u izradi nacerta prijedloga propisa koji se odnose na zaštitu osobnih podataka
- Daje prethodno mišljenje predstavljaju li određeni način obrade osobnih podataka specifičan rizik za prava i slobode ispitanika
- Obavlja i druge poslove određene zakonom

Kada govorimo o unutarnjem ustrojstvu AZOP-a, ono je uređeno Statutom te jasno definirano da se Agencija bavi upravnim, stručnim te ostalim poslovima, a odjelima Agencije rukovode načelnici odjela, a odsjecima voditelji istih. Agencija kao savjetodavno tijelo ima stručni kolegij koji se sastoji od ravnatelja, njegovog zamjenika te načelnicima odjela, a kolegijem rukovodi ravnatelj.

3.3. Obrada osobnih podataka

Vollmer (2019) smatra da pod obradom osobnih podataka smatramo svaki postupak ili skup postupaka koji se obavljaju na osobnim podacima ili na skupovima osobnih podataka, bilo automatiziranim bilo neautomatiziranim sredstvima kao što su prikupljanje, bilježenje,

organizacija, strukturiranje, pohrana, prilagodba ili izmjena, pronalaženje, obavljanje uvida, uporaba, otkrivanje prijenosom, širenjem ili stavljanjem na raspolaganje na drugi način, usklađivanje ili kombiniranje, ograničavanje, brisanje ili uništavanje. Kratko rečeno, obrada osobnih podataka je svaka radnja napravljena nad prikupljenim podacima. Za potrebe obrade ovlašten je voditelj zbirke osobnih podataka, koji je ovlašten zakonom.

Svaka obrada osobnih podataka mora se održavati prema Općoj uredbi o zaštiti podataka (dalje: GDPR). Kako bi obrada bila zakonita, osobni podaci moraju se obrađivati uz prethodno datu privolu. .Ako je riječ o obradi koja se temelji na privoli ispitanika, voditelj mora dokazati da je ispitanik dao privolu.

3.4. Prikupljanje osobnih podataka i privole

Razvojem računalstva i informatike razvoj podataka i njihova namjena se znatno povećala, kao na primjer naši podaci koje smo objavili na vlastitom Facebook profilu, istoga su trenutka dostupni čitavoj zemaljskoj kugli. Kada promatramo slučaj prikupljanja podataka na razini EU, kada je potrebno sastaviti neku statistiku, osobni podaci bi se trebali skupljati i skladištiti po Uredbi EZ br. 223/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. ožujka 2009. o europskoj statistici i stavljanju izvan snage Uredbe br. 1101/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o dostavi povjerljivih statističkih podataka Statističkom uredu Europskih zajednica, Uredbe Vijeća (EZ) br. 322/97 o statistici Zajednice i Odluke Vijeća 89/382/EEZ, Euratom o osnivanju Odbora za statistički program Europskih zajednica.

Prilikom prikupljanja osobnih podataka, voditelj zbirke ili izvršitelj obrade dužan je prije obrade informirati ispitanika čiji se podaci prikupljaju o identitetu voditelja zbirke osobnih podataka, o svrsi obrade za koju su podaci namijenjeni, o korisnicima ili kategorijama korisnika osobnih podataka te radi li se o obaveznom ili dobrovoljnom davanju podataka. U slučaju prikupljanja podataka u svrhu marketinga, ispitanik ima pravo usprotiviti se obradi, te se ti podaci ne smiju objaviti.

Privola mora biti nedvosmislena, davati jasnu radnju o čemu se točno radi koja se veže za ispitanika, kao na primjer pisana izjava u elektronskom ili pisanom obliku. Ona mora obuhvaćati čitavi krug aktivnosti obrade, a ako obrada ima višestruke svrhe, tada bi broj privola trebao biti jednak broju svrha.

4. Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća

24. listopada 1995. izglasana je direktiva o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i slobodnom protoku takvih podataka. Direktiva se odnosi na osobne podatke koji se u cijelosti ili djelomično obrađuju automatiziranim putem i na onu koja nije automatizirana, ali direktiva se ne koristi kada je izvan područja prava Zajednice, kao što su nacionalna sigurnost, obrana itd. te na onoj razini kada fizička osoba obrađuje podatke na osobnoj naravi. Kada su u pitanju podaci koji su prikupljeni, oni moraju biti kvalitetno, pošteno i zakonito prikupljeni. Direktivom su jasno opisana mjerila zakonitosti obrade osobnih podataka na koje se obvezuju države članice EU na već svoje postojeće zakone.

5. Konvencija 108 za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka

Prva konvencija 108 Vijeća Europe (dalje: Konvencija) koja se odnosi na automatsku obradu osobnih podataka izglasana je 28.siječnja 1981., a koju je Republika Hrvatska potpisala 8.studenog 2001. u Strasbourgu. Glavna svrha ove konvencije je zaštita osobnih podataka prilikom automatizirane obrade osobnih podataka u javnom i privatnom sektoru.

Osobni podaci koji su predmet automatizirane obrade trebaju biti: a. pribavljeni i obrađeni u dobroj vjeri i zakonito, b. pohranjeni u određene i zakonite svrhe i ne smiju biti uporabljeni na način koji je nespojiv s tim svrhama, c. odgovarajući, mjerodavni i ne suvišni u odnosu na svrhe u koje su pohranjeni; d. točni i, ako je to potrebno, ažurirani, e. sačuvani u obliku koji omogućuje identifikaciju subjekata podataka tijekom razdoblja koje nije duže nego što nalaže svrha u koju su pohranjeni. (Čl.5., ETS br.108)

Konvencija u svojem 6. članku ističe oštro pravo glede zaštite posebnih kategorija osobnih podataka, osim u nekim situacijama koja bi bila za korist, a to su : zaštita državne sigurnosti, javne sigurnosti, monetarnih interesa države ili suzbijanja kaznenih djela, zaštite subjekta podataka ili prava i slobode drugih. Zatim, prilikom automatiziranih zbirki osobnih podataka koje se koriste u statističke ili znanstveno-istraživačke svrhe je opravdano, ali uz uvjet da nema rizika od zadiranja u privatnost subjekata podataka.

Nakon postupanja ove konvencije osniva se Savjetodavni odbor koji se sastoji od jednog predstavnika i jednog zamjenika predstavnika koje imenuje Stranka s time da svaka država članica Vijeća Europe i nije stranka Konvencije ima pravo biti na sjednici zastupljena s jednim promatračem. Kao Odbor *može davati prijedloge radi olakšanja i poboljšanja primjene Konvencije, može davati prijedloge izmjena i dopuna ove Konvencije u skladu sa člankom 21., iznosi mišljenje o svakom prijedlogu izmjene i dopune ove Konvencije koji mu je podnesen u skladu s člankom 21. stavkom 3., može, na zahtjev stranke, izraziti mišljenje o svakom pitanju koje se odnosi na primjenu ove Konvencije. (Čl. 19., ETS br.108)*

Svaka stranka mora imati osigurano jedno ili više tijela koja će osiguravati sukladnosti s mjerama u njezinu unutarnjem pravu. Takva tijela koja budu organizirana zakonskim propisima imaju posebice ovlasti za poduzimanje istrage i posredovanja te pokretanje pravnih postupaka.

Ovom konvencijom svaka država članica ima pravo primjenjivati ovu konvenciju na područje koje želi, te sa izjavom upućenom Glavnom tajniku Vijeća proširiti primjenu konvencije, uz pravo povlačenja izjava koje mogu biti nostrificirane.

6. Opća uredba o zaštiti podataka

Naglim razvojem online servisa, došlo je do potrebe za novom Uredbom koja bih zamijenila zastarjelu Uredbu iz 1995. godine. Naj korjenitija promjene u novoj Uredbi su vezane uz privole, prijenosa podataka u treće zemlje i zaštitu podataka.

GDPR, General Data Protection Regulation ili Opća uredba o zaštiti podataka 2016/679 zamjenjuje stari ZZOP koji je u Hrvatskoj donesen još 2003. godine, a ova je Uredba prvi odmak u zakonskoj definiciji na razini Europske unije 1995. godine. Pravna definicija osobnog podatka dana je u ZZOP-u prema kojem: “osobni podatak predstavlja svaka informacija koja se odnosi na identificiranu fizičku osobu ili fizičku osobu koja se može identificirati odnosno osoba čiji se identitet može utvrditi izravno ili neizravno, posebno na osnovi jednog ili više obilježja specifičnih za njezin fizički, psihološki, mentalni, gospodarski, kulturni ili socijalni identitet” (ZZOP, čl. 2. st. 1.). Nova Uredba dodaje dopunu definicije prema kojem je osobni podatak svaki podatak kojim se “osoba može identificirati izravno ili neizravno, osobito uz pomoć identifikatora kao što su ime, identifikacijski broj, podaci o lokaciji, mrežni identifikator ili uz pomoć jednog ili više čimbenika svojstvenih za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet tog pojedinca” (GDPR, čl. 4. st. 1.). Novi podatak kao na primjer „genetski podaci“ nam govore o podacima pojedinca koji se odnose na njegova naslijeđena obilježja koja čine njegovu jedinstvenu fiziologiju te koji su dobiveni biološkom analizom uzorka istog. Biometrijski podaci se dobivaju posebnom obradom koji su vezani s fizičkim obilježjima ili obilježjima ponašanja te mentalnim obilježjima koji se odnose na podatke koji se odnose na zdravlje.

Kao i u prošlom zamijenjenom ZZOP, uvjeti privole su jasno opisani, no novim zakonom ispitanik ima pravo povući svoju privolu i to u svakom trenutku te taj postupak ne utječe na zakonitost obrade.

Kada su u pitanju usluge informacijskog društva, tada kada se radi o privoli djeteta jasno je definirano (članak 8.). Obrada je zakonita ako dijete ima najmanje 16 godina, ali država članica EU može zakonom sniziti dobnu granicu do 13 godina.³

³ Članak 8 GDPR-a koji se naziva Uvjeti koji se primjenjuju na privolu djeteta u odnosu na usluge informacijskog društva kaže u st 1. *Kada se primjenjuje članak 6.stavka 1. točka (a), u pogledu nuđenja usluga informacijskog društva izravno djetetu, obrada osobnih podataka djeteta zakonita je ako dijete ima najmanje 16 godina. Ako je dijete ispod te dobne granice od 16 godina takva je obrada zakonita samo ako i u mjeri kojoj je privolu dao ili odobrio nositelj roditeljske odgovornosti nad djetetom,* (Čl. 8st. 1. GDPR). (Pristupljeno 5.9.2018)

Ispitanik, odnosno prije maloljetno dijete, ima pravo od voditelja zbirke ishoditi pravo na brisanje, tj. pravo na zaborav. Brisanje se vrši bez prethodnog odgađanja (Stavka 1. Članak 17. GDPR).Neki od drugih uvjeta su:

(a) osobni podaci više nisu nužni u odnosu na svrhe za koje su prikupljeni ili na drugi način obrađeni, (b) ispitanik povuče privolu na kojoj se obrada temelji u skladu s člankom 6. stavkom 1. točkom (a) ili člankom 9. stavkom 2. točkom (a) i ako ne postoji druga pravna osnova za obradu; (c) ispitanik uloži prigovor na obradu u skladu s člankom 21. stavkom 1. te ne postoje jači legitimni razlozi za obradu, ili ispitanik uloži prigovor na obradu u skladu s člankom 21. stavkom 2.; (d) osobni podaci nezakonito su obrađeni; (e) osobni podaci moraju se brisati radi poštovanja pravne obveze iz prava Unije ili prava države članice kojem podliježe voditelj obrade. (GDPR, čl. 17. st. 1.).

Kao produkt jakog razvoja digitalne tehnologije, došlo je i do novih spoznaja i tehnologija vezano za čuvanje i sigurnost osobnih podataka u digitalnom obliku. U okviru toga, voditelj obrade provodi određene tehničke i organizacijske mjere, a to su:*(a) pseudonimizaciju i enkripciju osobnih podataka, (b) sposobnost osiguravanja trajne povjerljivosti, cjelovitosti, dostupnosti i otpornosti sustava i usluga obrade, (c) sposobnost pravodobne ponovne uspostave dostupnosti osobnih podataka i pristupa njima u slučaju fizičkog ili tehničkog incidenta, (d) proces za redovno testiranje, ocjenjivanje i procjenjivanje učinkovitosti tehničkih i organizacijskih mjera za osiguravanje sigurnosti obrade. (Članak 32. GDPR).*

Za daljnju zaštitu osobnih podataka nužno je imati osobu koji provodi zaštitu osobnih podataka, a to je službenik za zaštitu osobnih podataka. Službenika za obradu osobnih podataka imenuje voditelj obrade i izvršitelj u slučajevima kada: *(a) obradu provodi tijelo javne vlasti ili javno tijelo, osim za sudove koji djeluju u okviru svoje sudske nadležnosti, (b) osnovne djelatnosti voditelja obrade ili izvršitelja obrade sastoje se od postupaka obrade koji zbog svoje prirode, opsega i/ili svrha iziskuju redovito i sustavno praćenje ispitanika u velikoj mjeri, ili (c) osnovne djelatnosti voditelja obrade ili izvršitelja obrade sastoje se od opsežne obrade posebnih kategorija podataka na temelju članka 9. i osobnih podataka u vezi s kaznenim osudama i kažnjivim djelima iz članka 10 (Članak 37. GDPR).*

Članak 9. i Članak 10. objasnit ću u narednom dijelu završnog rada pod nazivom *Obrada posebnih kategorija osobnih podataka.*

Europski odbor za zaštitu podataka je tijelo Unije koje ima pravnu osobnost. Čine ga njegov predstavnik, voditelj jednog nadzornog tijela iz svake države članice i Europski nadzornik za zaštitu podataka. Zadaće odbora su provedbe Uredbe, ali imaju i druge zadaće kao što prati i osigurava pravilnu primjenu Uredbe, savjetuje Komisiju o pitanjima glede zaštite osobnih podataka, izdaje smjernice, preporuke i primjere najbolje prakse.

7. Posebne kategorije osobnih podataka

Osobni podaci pojedinca ili skupine koji se tiču rasnog i etničkog podrijetla, vlastitih političkih stajališta, vjerskog uvjerenja ili članstvo u pojedinim sindikalnim udruženjima te kao biometrijski i genetski podaci spadaju u posebne kategorije osobnih podataka. Njihova obrada je zabranjena Uredbom (EU) 2016/679. no, kao i u svakoj obradi koja se izričito zabranjuje, s druge strane postoje i pravna sredstva pod kojima je obrada opravdana.

U slučajevima koji su i gore navedeni, država je morala na temelju zakonske osnove osigurati pojedincu zaštitu vlastitih podataka, pa je tako kako navodi Sudar-Kulčar (2005) opisala kako je sve krenulo u SAD-u. Kao jedan od primjera navodi kako se u SAD-u 1997. godine osnovao TRUST-e kao neprofitna i neovisna inicijativa posvećena izgradnji povjerenja korisnika Interneta koja korisnicima i organizacijama omogućuje ostvarivanje međusobnog odnosa na temelju uzajamnog povjerenja glede poštovanja privatnosti i zaštite osobnih informacija.

Kao jedna od opravdanih sredstava je vezana sa samog ispitanika. U onom slučaju ako je ispitanik sam iznese svoje podatke koji spadaju u posebne kategorije osobnih podataka, takvi se podaci obrađuju. Prilikom davanje izričite privole ispitanika, njegovi osobni podaci koji spadaju u kategoriju se mogu obrađivati u jednu ili više određenih svrha. Nadalje, kada su u pitanju radna prava i prava o socijalnoj sigurnosti u vezi voditelja obrade ili ispitanika, obrada je nužna. Normalno, u onoj mjeri kojoj je dopušteno u okviru prava Unije ili države članice. u onoj prilici kada ispitanik nije u pravnoj ili fizičkoj mogućnosti dati privolu, obrada je zakonski utemeljena, isto tako obrada je opravdana kada su u pitanju medicinske procjene ili ako medicina rada radi procjenu radne sposobnosti. Kada je u pitanju javno zdravlje i javni interes, poput prijetnji zdravlju iz prekogranične države, kada su u pitanju lijekovi i medicinski proizvodi, a temelji se na pravu Unije uz profesionalno čuvanje tajne. Prilikom obrade podataka unutar određenih zaklada ili neprofitnim organizacijama, te pod osnovnim uvjetom da se to odnosi samo na članovi, ali i bivše članove te one koji imaju kontakt, te uz uvjet da osobni podaci nisu priopćeni nikome izvan tog kruga bez privole, obrada posebnih podataka je legitimna. Prilikom bitnog javnog interesa koji se temelji na pravu Unije ili države članice zakonom je omogućena obrada, ali uz uvjet da se bitno poštuju prava zaštite podataka i da se poštuje pravo na zaštitu podataka.

Prilikom povijesnog ili znanstvenog istraživanja, arhiviranja koje je u javnom interesu te u statističkim svrhama te uz uvjet da postoji cilj koji se nastoji postići, uz uvjet koji se odnosi na zaštitu temeljnih prava interesa ispitanika i zaštiti podataka, obrada je dopuštena.

Nadalje, obrada je legitimna u onim slučajevima kada se obrada odnosi na kaznene osude i kažnjiva djela te se takva obrada vrši pod nadzorom službenog tijela vlasti.

U vezi zdravstvene zaštite pojedinca te kada je u pitanju zdravstveni problem osobne, jedino tada bih se trebali obrađivati osjetljivi podaci u korist iste osobe, ali i zajednice. U uredbi je jasno, Prema Uredbi, *posebne kategorije osobnih podataka* koje zaslužuju veći stupanj zaštite trebale bi se obrađivati samo u svrhe povezane sa zdravljem radi ostvarivanja tih svrha u korist pojedinaca i društva u cjelini, pogotovo u kontekstu upravljanja uslugama i sustavima zdravstvene ili socijalne skrbi, u što se ubraja i obrada takvih podataka koju u svrhu kontrole kvalitete, informacija o upravljanju i općeg nacionalnog i lokalnog nadzora sustava zdravstvene ili socijalne skrbi provode uprava i središnja nacionalna tijela nadležna za zdravlje i u svrhu osiguravanja kontinuiteta zdravstvene ili socijalne skrbi i prekogranične zdravstvene skrbi ili u svrhe zdravstvene zaštite, nadzora i uzbunjivanja, ili u svrhe arhiviranja u javnom interesu, u svrhe znanstvenih ili povijesnih istraživanja ili u statističke svrhe utemeljene na pravu Unije ili pravu države članice i čime treba ostvariti cilj od javnog interesa, kao i za studije koje se provode u javnom interesu u području javnog zdravlja. Stoga se Uredbom utvrđuju usklađeni uvjeti za obradu posebnih kategorija osobnih podataka koji se odnose na zdravlje, za posebne potrebe, osobito kada obradu takvih podataka za određene zdravstvene svrhe provode osobe koje podliježu zakonskoj obvezi čuvanja poslovne tajne. Pravom Unije ili pravom države članice trebalo bi predvidjeti specifične i primjerene mjere za zaštitu temeljnih prava i osobnih podataka pojedinaca. Također, državama članicama trebalo bi omogućiti zadržavanje ili uvođenje dodatnih uvjeta, uključujući ograničenja, u vezi s obradom genetskih podataka, biometrijskih podataka ili podataka koji se odnose na zdravlje. Međutim, to ne bi trebalo spriječiti slobodan protok osobnih podataka unutar Unije ako se ti uvjeti primjenjuju na prekograničnu obradu takvih podataka. (GDPR, Preambula, točka 53).

Također, tu spadaju i osobni podaci djece dobne granice do 16 godina, s time da se dobna granica se može pomaknuti na 13 godina u slučaju davanja privole za obradu osobnih podataka.⁴ Kada je riječ o pomicanju dobne granice djece, svaka država članica Europske unije ima pravo prilagoditi nižu dobnu granicu, s tim da je minimalna dobna granica 13 godina. (GDPR, čl. 8. st. 1.).

Radelić et.al (2017) opisuje kada prilikom obrade nekih posebnih podataka unutar tvrtke, poslodavac može voditi evidenciju podataka o prigovoru savjesti, kao na primjer prehrambene navike. prilikom takvog slučaja, poslodavac bih trebao podatke radnika voditi jer mu oni upravo omogućuju buduću organizaciju rada, s time da ih je upravo dobio dobrovoljno od radnika. Posebno pitanje može biti i evidencija o vjeroispovijesti, koja se i ne bih smjela voditi, ali ima iznimki. Naime prema članku 3. Zakona o blagodatima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj (NN 33/96, 96/01, 13/02, 136/02, 112/05, 59/06, 55/08, 74/11, 130/11) građani Republike Hrvatske koji Božić slave na dan 7.siječnja u taj dan, islamske vjeroispovijesti u dane Ramazanskog bajrama i Kurban bajrama, te židovske vjeroispovijesti u dane Roš Hašane i Jom Kipura imaju pravo ne raditi. No, Zakonom o zaštiti osobnih podataka, zabranjeno je prikupljanje podataka koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja.

Čizmić i Boban (2018) navode kako je u novoj Uredbi 2016/679 (GDPR) učinjena bitna novina, a to je procjena učinka na zaštitu podataka. Prilikom obrade podataka pogotovo u današnje vrijeme uz korištenje visoke tehnologije, ali i opseg podataka koji se koristi dolazi do većeg statističkog rizika na prava i slobode pojedinca kada su u vezi njegovi osobni podaci. Prilikom obrade posebnih kategorija osobnih podataka, voditelj obrade prije obrade provodi procjenu učinka predviđenih postupaka obrade na zaštitu osobnih podataka.

Prema GDPR-u, procjena učinka na zaštitu podataka obvezna je osobito u slučaju: (a) sustavne i opsežne procjene osobnih aspekata u vezi s pojedincima koja se temelji na automatiziranoj obradi, uključujući izradu profila, i kojom se donose odluke koje proizvode

⁴ Sukladno čl. 8 GDPR-a pod nazivom Uvjeti koji se primjenjuju na privolu djeteta u odnosu na usluge informacijskog društva u st. 1. „Kada se primjenjuje članak 6. stavak 1. točka (a), u pogledu nuđenja usluga informacijskog društva izravno djetetu, obrada osobnih podataka djeteta zakonita je ako dijete ima najmanje 16 godina. Ako je dijete ispod dobne granice od 16 godina takva je obrada zakonita samo ako i u mjeri u kojoj je privolu dao ili odobrio nositelj roditeljske odgovornosti nad djetetom.“ (GDPR, čl. 8 st. 1)

pravne učinke koji se odnose na pojedinca ili na sličan način uvelike utječu na pojedinca; (b) opsežne obrade posebnih kategorija osobnih podataka iz članka 9. stavka 1. ili podataka u vezi s kaznenim osudama i kažnjivim djelima iz članka 10.; ili (c) sustavnog praćenja javno dostupnog područja u velikoj mjeri. (GDPR, čl. 35. st. 3.)

8. Zaštita osobnih podataka na društvenim mrežama

Zaštita osobnih podataka je vrlo bitna, pogotovo kada su u pitanju društvene mreže. Vrlo lako možemo naići u medijima u kolikoj se količini osobni podaci zloupotrebljavaju. Kao primjer može biti korištenje tuđih slikovnih foto materijala u erotske ili oglasne svrhe. Samom registracijom na društvenu mrežu, dostupni smo cijelom svijetu. U većini slučajeva, korisnici svoje profile na društvenim mrežama popunjavaju stvarima iz privatnog života, a odgovor na to može biti proporcionalno rastući postotak mogućnosti zloupotrebe podataka.

8.1 Zakonodavni okvir

Pojavom interneta devedesetih, pa sve do prvih njegovih servisa, kao što je Google, donijele su nam nove oblike neprihvatljivog ponašanja i kriminaliteta. Kako državni zakoni nisu bili djelotvorni, došlo je do potrebe zajedničkog, odnosno globalnog sporazuma. Tako je usvojena Konvencija o kibernetičkom kriminalu na konferenciji Vijeća Europe u Budimpešti, a koju je Republika Hrvatska potpisala 23. studenoga 2001. Konvenciju o zaštiti osoba glede automatske obrade osobnih podataka (NN-MU 04/05), (Konvencija 108) i Dodatnog protokola uz Konvenciju 108 u vezi nadzornih tijela i međunarodne razmjene podataka (NN-MU 12/05). Zatim temelj na razini Republike Hrvatske čini Ustav RH u kojem je člankom 37. propisano da se svakom jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka. Kako državni zakoni nisu bili djelotvorni, došlo je do potrebe zajedničkog, odnosno globalnog sporazuma. Tako je usvojena Konvencija o kibernetičkom kriminalu na konferenciji Vijeća Europe u Budimpešti, a koju je Republika Hrvatska potpisala 23. studenoga 2001.

2003. godine zaštita osobnih podataka uređena je Zakonom o zaštiti osobnih podataka ili danas GDPR i Uredbom o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka (NN 139/04), Uredba o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka (NN 105/04), Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i Dodatni protokol uz Konvenciju za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka u vezi nadzornih tijela i međunarodne razmjene podataka (NN-MU 4/05). U Republici Hrvatskoj kao javna ustanova za zaštitu osobnih podataka na temelju zakona je AZOP. AZOP je pravna osoba s javnim ovlastima, koja samostalno i

neovisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih Zakonom o zaštiti osobnih podataka.

8.2 Online žrtve i krađa identiteta

Online žrtva može postati svaka osoba koja svojim djelovanjem na internet servisu omogućava pojedincu određenu radnju koja je na djelo štetno žrtvi, odnosno može povrijediti vlastito samopouzdanje, ako pričamo o laganom slučaju te o teškom slučaju kao na primjer krađa identiteta ili broja kreditne kartice .

Krađu identiteta u Republici Hrvatskoj teretimo kao kazneno djelo, te se za osnovni tip djela prema zakonu može dobiti i do jedne godine zatvora (v. čl. 146. Kazneni zakon (NN br. 144/12)).

U svijetu punog digitalnih pomagala, jedan od laganih primjera krađe identiteta se može dogoditi na Skype-u. Kada pričamo o krađi identiteta, ona može obuhvaćati široki spektar, kao npr. broj kreditne kartice, putovnice ili vozačke dozvole, pa čak i s uvjerenja HAK-a o položenom vozačkom ispitu. Kao primjer Antoliš (2013) navodi zanimljivi put krađe identiteta. Identitet je moguće ukrasti putem USB sticka, unutar 30 sekundi, a kako?. Prilikom automatskog pokretanja nekog sadržaja s USB-a na Windows XP sustavu uz uvjet da je USB zaražen zlonamjernim softverom, njegov kod se širi računalom te tvorac dolazi do kontrole računala. Kao primjer takve krađe navodi kako su u SAD-u ukradeno 1.38 milijuna brojeva socijalnog osiguranja.

8.3 Slučajevi povrede osobnih podataka na društvenim mrežama

Ipak razvojem općenito tehnologije, a tako i računalstva, dolazi do sve većeg broja zloupotrebe tuđih podataka na društvenim mrežama, zašto?. Iako su vrlo česti slučajevi povrede osobnih podataka putem društvenih mreža, vrlo malo se susrećemo s takvim slučajevima u medijima. Pojedincu koji je napravio zakonski prijestup vezano za povredu, u većini slučajeva niti ne razmišlja koje će posljedice ostaviti na povrijeđenome. No, početkom ove godine bili smo suočeni s najvećim povijesnim skandalom vezanim za društvene mreža, a to je Facebook skandal širenja osobnih podataka trećim stranama.

U svom članku Matanović (2018) tvrdi da je Cambridge Analytica neovlašteno preuzela podatke od 87 milijuna korisničkih računa, a među njima našlo se i 21.517 hrvatskih korisnika. Koji je razlog takvog postupka Facebooka na korisnike? Glavni razlog bilo je usmjeravanje određenog sadržaja korisniku prema njegovim osobnim kriterijima, kao na primjer političkog, trgovačkog ili reklamnog, u svrhu predsjedničke kampanje 2015.-2016. u SAD-u. U istom slučaju Hill (2018) u svojem članku tvrdi kako je Twitter prodao korisničke račune i njihove osobne podatke Alexanderu Koganu i Cambridge Analyticsu. Twitterova aplikacija, koja je bila u tipu kviza, prodao je Alexanderu Koganu, a pomoću koje su prikupljali podatke s Facebooka.

9. Korištenje osobnih podataka s društvenih mreža u medijima

Društvene mreže u današnje vrijeme su okosnica života mlađe populacije, koja vlastito vrijeme cjelodnevno provodi na njima. Iako je većina sudionika u digitalnom svijetu pažljiva, jednim razlogom iz prakse, a drugim iz nizanja opasnosti u digitalnom svijetu, uvijek postoji statistička vjerojatnost povrede nečije osobnosti.

Društvene mreže su mnogočime omogućile novinarima u njihovom poslu. Kao jedna stvar je ta koja im omogućuje pronalazak informacija bilo o događaju ili ljudima, a druga važna stvar za napomenuti je kakao im društvene mreže pomažu u puno bržem protoku novih informacija do javnosti. No, društvene mreže u novinarstvu dovode pitanje privatnosti pojedinca koji je meta novinara?.

Novinari u Republici Hrvatskoj zaštićeni su Zakonom o medijima (NN 59/04, 84/11, 84/13) i Zakonom o elektroničkim medijima (NN 153/09, 84/11, 94/13 i 136/13), a time i Ustavom prema kojem imaju slobodu izražavanja te prikupljanja informacija koja su dostupna tijelima javne vlasti, no slobodu medija je moguće i ograničiti (čl.38: Ustav). Slobode medija dopušteno je ograničiti samo kada je i koliko je to nužno u demokratskom društvu radi interesa nacionalne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnoga reda i mira, sprječavanja nereda ili kažnjivih djela, zaštite zdravlja i morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti samo na način propisan zakonom (NN 81/13, čl 3., st.3). Novinar u svojem poslu uvijek mora imati dozu privatnosti prema osobi. U zakonu o elektroničkim medijima svaka osoba ima pravo na zaštitu privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti (NN 81/13, čl. 4. st. 1.). Prilikom novinarskog posla, novinar mora biti vrlo pažljiv kada su u pitanju djeca. Mediji su dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira na spol i spolno opredjeljenje. Zabranjuje se objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ukoliko se time ugrožava dobrobit djeteta (NN 81/12, čl.14. st.1), ali nema povrede prava na zaštitu privatnosti ako u pogledu informacije prevladava opravdani javni interes nad zaštitom privatnosti u odnosu na djelatnost novinara ili na informaciju (NN 81/13, čl. 8.).

Prilikom izvještavanja o kaznenom djelu, novinari moraju poštivati ustavne i zakonske pretpostavke, te etički kodeks⁵.

Prilikom korištenja online medija kao izvora informacija, novinar se mora pitati jesu li te informacije istinite. Kod takvih medija vjerodostojnost informacija je vrlo upitna, te drugi problem je taj dali je u neka objava namijenjena cijeloj javnosti ili ograničenom krugu prijatelja na Facebooku. Druga važna stvar koju je važno napomenuti je ta da osobe imaju više prava na privatnost nego javnost.

No, ovdje se postavljaju mnoga etička i moralna načela novinarima. Kada smiju li koristiti nečije podatke kao npr. fotografiju ili informacije o nekoj osobi sa društvenih mreža, a kada ne. Naime novinar nema pravo preuzeti ničiju sliku, tekst ili objavu sa društvene mreže, bez odobrenja autora ili vlasnika slike, teksta ili objave. No ako se radi o javnim ličnostima ili njihovim izjavama onda ima pravo. Druga važna stvar za napomenuti je kako novinar ima pravo preuzeti nečiju objavu ili sliku s društvene mreže ukoliko je ta osoba svoje postavke privatnosti nije ograničila na jedan krug ljudi, kao što omogućuju mnoge zvijezde sa estrade.

U slučaju privatnosti, mogli bi objasniti na par načina kako na društvenim mrežama dolazi do povrijede informacija, direktno, ali i indirektno od strane subjekta. Mandžuka (2016) tvrdi: „Privatnost implicira odgovarajući tijek informacija koji je pod kontrolom podatkovnog subjekta. Ova kontrola može se provoditi na više načina. Jedan je kroz postavke privatnosti unutar web aplikacije pri čemu podatkovni subjekt određuje koje podatke želi dijeliti sa javnošću, a koje želi da ostanu privatne. S tim u vezi, privatnost korisnika nije narušena ako isti postavi sliku na društvenoj mreži s postavkama da je ta ista slika dostupna javnosti. Dakako, privatnost korisnika je narušena ako je tu istu sliku označi kao dostupnu uskom krugu ljudi, a treće lice dođe u posjed te slike, bez znanja korisnika o ovoj mogućnosti. Drugi način je ugovor između podatkovnog subjekta i davaoca usluge. Pri prijavljivanju na uslugu subjekt treba pristati na odredbe davaoca koji mogu sadržavati i način na koji će podaci subjekta biti korišteni. Ove odredbe najčešće nisu podložne promjenama. U oba slučaja radi se vrsti ugovora čiji su potpisnici podatkovni subjekt i davalac usluge. U ugovoru se reguliraju obaveze obje strane. Sa aspekta

⁵ Etički kodeks za novinare i kreativno osoblje. čl. 21. U izvještavanju o kriminalu i sudskim postupcima novinari i urednici moraju poštovati ustavnu i zakonsku pretpostavku da je osoba neudžna sve dok se ne donese pravomoćna sudska presuda kojom je proglašena krivom. Izrazi poput «osumnjičenik», «okrivljenik», «optuženik» i «osuđenik» moraju se upotrebljavati ispravno i precizno, u skladu s kaznenim zakonodavstvom.

privatnosti, davaoca usluge obično deklarira način na koji će privatni podaci korisnika biti korišteni.”

Kao na primjer, ako u nekoj situaciji novinar istražuje neku ciljanu osobu putem društvene mreže, te sa stranice profila ili objave te sobe bih mogli saznati neko njeno određeno zdravstveno stanje te ih objavimo u određenom obliku, bilo to na vremenskoj crti ili u novinama, kao novinar teško kršimo slobodu te osobe na privatnost temeljene na zakonu, ali s druge strane ako neka osoba koja obavlja javnu službu objavi ili iz informacija o njoj saznamo da ta osoba nema potrebne zdravstvene uvjete, to bih smjeli objaviti, ipak je to stvar od javnog interesa, no tu moramo biti vrlo pažljivi, društvene mreže nam mogu koristiti samo kao sekundarni izvor.

Kao jedan od primjera opisao je Brautović (2011) kada je u Republici Hrvatskoj na području Dubrovnika nestala 21-godišnja Australka Britt Laphorne. Njezin otac je kontaktirao australske medije i javnost, te ovdje kreće priča o krađi podataka s društvene mreže. Herald Sun, The Australiana i The Agea počeli su kopati po informacijama na njezinim društvenim mrežama i počeli graditi put njenog kretanja. Novinari su pratili njezin trag kretanja i objave fotografija s turističkih destinacija unatrag par tjedana. Upravo je ovdje došlo do pitanja dali je ovo bilo etično?. Kako su novinari radili na rekonstrukciji događaja, te bez provjere informacija, čitatelje su navodili na krive tragove. Ovdje Brautović (2011) navodi kako nijedan mediji nije obraćao pažnju na autorska prava vezano za korištenje fotografija i osobnih podataka.

Kako navodi Brautović (2011) najveći problem je etičnost novinara te njihov pristup izvoru, odnosno odnos između novinara i izvora podataka radili se o njegovom privatnom ili javnom životu, kao što su naprimjer slike ili objave na nečijem Facebook profilu.

Kao drugi problem mogli bih navesti autentičnost izvora na društvenim mrežama. Lažni profil možemo napraviti u roku od 2 minute, a takvih profila ima mnoštvo, kao što nam i sama praksa na Facebooku pokazuje, što znatno može novinaru ugroziti mogućnost rada.

„Autentičnost izvora je veliki problem s kojim se novinari susreću i to zbog činjenice da je vjerojatnost podataka objavljenih na online društvenoj mreži u najmanju ruku upitna, jer takav izvor vrlo teško prolazi kroz testove evaluacije i provjere. No takvi su testovi neophodni iz najmanje dva razloga, prvo postoji mogućnost korištenja lažnog identiteta, te drugo, ono što je objavljeno na Facebook profilu ne znači da je namijenjeno široj javnosti”. (Brautović 2011: 172)

Svakodnevno u medijima možemo naići na nečije osobne podatke, pogotovo u slučaju kada isti mediji ne uspiju pronaći više informacija o osobi koju obrađuju. Korištenje osobnih podataka u medijima je posebno vidljivo u tabloidima. U slučaju da se ovo dogodi, osoba koja misli da je joj povrijeđen ugled, kontaktira AZOP. Nakon toga AZOP detaljno analizira poslan sadržaj, te uvidom zaključuje radi li se o povredi ili ne, ali sve se utvrđuje Općom uredbom o zaštiti podataka. Ako se ne radi o povredi temeljenoj na zakonu, povrijeđeni ima pravo zamolbom za uklanjanje svojih podataka obratiti se internetskim portalima ili nekom drugom mediju.

Slika 2. Primjer osobnog podatka preuzetog sa Facebook-a objavljenog u ZIMO-u.

Izvor: www.zimo.dnevnik.hr

Naime, mnogo mladih ljudi nije svjesno u koje se sve svrhe mogu zloupotrijebiti njihovi osobni podaci. U ovom slučaju riječ je o uvjerenju o položenom vozačkom ispitu. Ovo uvjerenje sadrži ime i prezime kandidata, OIB, prebivalište.

U zadnje vrijeme naglo je porastao broj zloupotrebe osobnih podataka, što je razlog naglog porasta broja društvenih mreža, ali i broju aplikacija kojima korisnici mogu pristupiti na svojim mobitelima i računalima.

Zaključak

Početakom kao vojni način komuniciranja, pa sve do danas, internet, koji je toliko rasprostranjen ima veliku ulogu u našim životima. Internet nam pomaže u komunikaciji, poslovnom surađivanju, web kupovini itd., ali za sve radnje koje obavljamo na njemu potreban je korisnički račun koji sadrži podatke o nama. Pomoću tih podataka umreženi smo s cijelim svijetom.

Zaštita osobnih podataka u današnjem vremenu je vrlo bitan segment u demokratskim zemljama, time se osigurava suverenost, integritet, sigurnost pojedinca u društvenom i privatnom životu. Uz pomoć države koja zakonima kontrolira unutarnje uređenje kao svoju dužnost, a znamo da je država aparat stvorila iz čovjekove težnje za zadovoljenjem vlastitih potreba, osigurava se i čovjekov opstanak.

No, nije samo država jedina karakteristika koja nas osigurava. Kako bi i države same sebi međusobno pomagale u rješavanju globalnih pitanja, između njih dolazi do ugovora te ulaska u zajedničke skupine. Jedan primjer toga je EU. Kao punopravna članica Europske Unije, Republika Hrvatska je potpisnica Opće uredba o zaštiti podataka 2016/679, koja osigurava sigurnu i učinkovitu zaštitu pojedinaca prvenstveno od krađe identiteta.

Nakon Opće uredbе, slijedi Agencija za zaštitu osobnih podataka, čiji se zadatak jasno ističe, te svojim djelovanjem često pušta informacije u javnost putem medija na prepoznate načine krađe tuđeg identiteta putem društvenih mreža.

Vidjeli smo kako se sam pojam osobnog podatka vrlo kasno počeo primjenjivati, a iz toga proizlaze neka znanstvena otkrića poput otiska prsta ili fotografije, mogli bi reći kako su današnji koraci identifikacije pojedinca u skoro 100% slučajeva točni.

Dok je pojava interneta, sa svim svojim mogućnostima i pogodnostima u komunikaciji, poslovanju, plaćanju svih vrsta transakcija, praćena brzorastućim brojem raznih društvenih mreža i zabavnih sadržaja, uvelike olakšala život i ubrzala sve moguće komunikacijske, poslovne, tehnološke, znanstvene procese, isto tako je i pridonijela zadiranju i porastu ugrožavanja privatnosti svakog pojedinca.

Korisnike interneta potrebno je educirati o medijskoj pismenosti, počevši od dječje dobi. Medijski odgoj i medijska pedagogija u tome imaju ključnu ulogu jer su već i djeca danas

ugrožena, i to u najvećoj mjeri, kroz dostupnost imena i prezimena, adrese, telefonskog broja, fotografija itd.

Osviještenost roditelja i upućivanje na neizostavnu brigu o interesima i načinu na koji njegovo dijete barata informatičkim medijima , s kime komunicira i u kojoj mjeri, nasušno je potrebna. Dodamo li tome i svakome lako dostupne podatke, o svima i svemu što ga zanima, postavlja se pitanje je li ta pošast novog doba-računalstvo još jedno djelo čovjeka protiv samog sebe?

Popis literature

- € Antoliš, Krunoslav. 2013. *ICT I KRAĐA IDENTITETA*. Policijska akademija, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, Hrvatska.
- € Bet-Radelic, Branka; Rožman, Krešimir; Orešić, Hrvoje. 2017. *Zaštita osobnih podataka I granice zaštite privatnosti radnika*, Radno Pravo, Zagreb.
- € Crnković, Luka.; Hadrović Zekić, Blaženka.; Mijoč, Ivo. 2006. *Povijesni razvoj računovodstvenoga informacijskog sustava-od glinene pločice do računala*. Ekonomski vjesnik br. 1 i 2 (19): 65 – 78.
- € Čizmić, Jozo; Boban, Marija. 2018. *Učinak nove Uredbe 2016/679 (GDPR) na zaštitu osobnih podataka u Republici Hrvatskoj*. Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska
- € Hall, Roger; Dodds, Gordon i Triggs, Stanley. 1993. *World of William Notman*. David R. Godine, Boston, SAD. 46-47
- € Hill, Rebecca. *Shocker: Cambridge Analytica scandal touch-paper Aleksandr Kogan tapped*
Twitter data.too https://www.theregister.co.uk/2018/04/30/aleksandr_kogan_also_slurped_twitter_data/ (pristupljeno 9.svibnja.2019)
- € Lee, David; Doulman, Jane. 2008. *Every Assistance & Protection: A History of the Australian Passport*. The Federation Press. Sydney. Australija. 53-54.
- € Mandžuka, Mensur. 2016. *Privatnost i društvene mreže*. Elektrotehnički fakultet, Univerzitet u Sarajevu Sarajevo, Bosna i Hercegovina. Dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Mensur_Mandzuka/publication/290372956_Privatnost_i_drustvene_mreze/links/5696498108ae34f3cf1d8861/Privatnost-i-drustvene-mreze.pdf (pristupljeno 4.travnja.2019)
- € Sudar-Kulčar, Mirna. 2005. *Zaštita privatnosti i sigurnost pohranjenih podataka s osvrtom na izravni (direktni) marketing*. Politička misao, Vol. XLII, br. 4, str. 97–114.
- € Vollmer, Nicholas. 2019. *Članak 4 EU Opća uredba o zaštiti podataka. Privacy/Privazy.according to plan*. Privacy-regulation.eu. <http://www.privacy-regulation.eu/hr/4.htm> (pristupljeno 22 svibnja. 2019)

Pravni izvori

- € Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka, Službeni list Europske unije, L 281/31
- € Djelatnost i unutarnje ustrojstvo Agencije, Agencija za zaštitu osobnih podataka, <http://azop.hr/djelatnost-agencije>. (pristupljeno 02.listopada.2018)
- € Etički kodeks za novinare i kreativno osoblje. HRT. https://www.hrt.hr/fileadmin/video/Eticki_kodeks_za_novinare_i_kreativno_osoblje_HRT_a.pdf. (pristupljeno 4.listopada.2018)
- € Uredba EZ br. 223/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. ožujka 2009. o europskoj statistici i stavljanju izvan snage Uredbe br. 1101/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o dostavi povjerljivih statističkih podataka Statističkom uredu Europskih zajednica, Uredbe Vijeća (EZ) br. 322/97 o statistici Zajednice i Odluke Vijeća 89/382/EEZ, Euratom o osnivanju Odbora za statistički program Europskih zajednica (2009). Službeni list Europske unije, L 087/164
- € Opća uredba o zaštiti osobnih podataka, NN - Međunarodoni ugovor 42/18
- € Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
- € Statut Agencije za zaštitu osobnih podataka, Agencija za zaštitu osobnih podataka https://azop.hr/images/dokumenti/159/statut_agencije_za_zastitu_osobnih_podataka.pdf (pristupljeno 4.listopada.2018)
- € Zakon o zaštiti osobnih podataka, NN 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106.
- € Zakona o blagodatima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj, NN 33/96, 96/01, 13/02, 136/02, 112/05, 59/06, 55/08, 74/11, 130/11
- € Zakon o medijima, NN 59/04, 84/11, 81/13
- € Zakon o elektroničkim medijima, NN 153/09, 84/11, 94/13 i 136/13

Popis slika

1.Slika Reklamna fotografija American Express kartice.7

Izvor: <https://www.pbzcard.hr/hr/izdavanje-kartica/american-express/american-express-kartica/>
(pristupljeno 3.travnja.2019)

2.Slika Primjer osobnog podatka preuzetog sa Facebook-a objavljenog u mediju.....27

Izvor: <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/shvacaju-li-mladi-koliko-je-bitno-zastititi-svoju-privatnosti-i-osobne-podatke---490118.html>. (Pristupljeno 5.rujna.2018)

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, DANKO BUCAT (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom IZJAVU O AUTORSTVU I SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, DANKO BUCAT (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom IZJAVU O AUTORSTVU I SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)